

ЗОРАН АРАЦКИ
Филозофски факултет
Ниш

УДК 316.77:314.15
Монографска студија
Примљен: 11.09.2016
Одобен: 23.10.2016
Страна: 45-55

МЕДИЈСКИ ДИСКУРС ИЗБЕГЛИШТВА*

Сажетак: Од кад је кренула највећа река људи из Азије и Африке ка Европи у њеним медијима још нема сагласности да ли те несрећнике треба називати азилантима, мигрантима или избеглицама. Терминолошке разлике су значајне, јер се иза тога крије и однос који појединци, уредници, новинари и читаоци, односно гледаоци заузимају према њима. У бити свега крије се политика, али и етика сваког од нас појединачно.

Овај рад бави се управо односом медија, пре свега штампаних, према људима са такозване Балканске руте. Аутор, између осталог, закључује да је тај однос, упркос позитивним тоновима, у већини медија, често површан, па и сензационалистички. Текстови су оптерћени незнањем, стереотипима, предрасудама, а понекад и ксенофобијом. Отуда препорука да страх од радикализма људи који се налазе на Балканској рути, од могуће исламизације европских простора, од судара цивилизација мора бити замењен аналитичким текстовима који ће бити у целости засновани на етичким нормама и стандардима журналистичке професије.

Кључне речи: медији, мигранти, азиланти, избеглице, етика, сукоб религија

Увод**

Велика сеоба народа са Истока и Југа ка Европи, започета различитим „пролећима” која су земљама Азије и Африке требала да донесу моделе демократије у којима би они срећно живели још увек траје, а крај јој се и не наслућује. Како је све кулминирало половином 2015. године, потпуно је јасно, да због кратког периода још нема потпуних научно заснованих анализа онога што се догодило, јер је за тако нешто потребна временска дистанца. Нема, срећом, ни сличних примера који би могли послужити за упоредна истраживања.

Највећи број информација добија се из медија, као и различитих међународних организација које се активно баве овим догађањима. Целокупну

* Овај рад саопштен је на међународном научном скупу "Европске миграционе кризе 1945-2015 ; узроци и последице, ЦЕПТОР Центар, Андруље, Србија. 31.3.-2.4. 2016.год.

** Рад је настао у оквиру пројекта број 179074, који реализује Центар за социолошка истраживања Филозофског факултета у Нишу, а финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

слику и даље диктирају највећи играчи на медијској сцени, поново амерички СНН, али од недавно и руски РТ. Међутим, своју улогу у формирању слике о ономе што се на терену дешава дају и национални и локални медији. У Србији, већ дуже од годину и по дана штампани и електронски медији препуни су текстова о мигрантској, избегличкој или азилантској кризи.

Циљ овог нашег рада заправо је покушај одсликавања односа медија према људима са такозване Балканске руте и указивање на поступке које том приликом имају новинари, уредници и редакције према њима. Реч је, заправо, о квалитативној анализи у оквиру које је, само делимично, пажња била посвећена квантитативним индикаторима извештавања. Зато ћемо овде навести само неке од кључних статистичких показатеља.

Дилеме и позитивни тонови

Анализом садржаја српских листова Политике, Новости, Блица, Данаса, Курира и Информера у периоду од септембра 2015. до фебруара 2016. године, коју смо урадили за потребе овог текста уочили смо да је већина објављених прилога урађена уз коришћење стереотипа и предрасуда¹, да су једним делом текстови били препуни незнања, веома често сензационалистички². Са сензационалистичким извештавањем је настављено и после нашег истраживања, а као један од тих новијих примера наводимо текст из Курира од 22. априла ове године под насловом „Нови талас избеглица у Србији: Нестало најмање 10.000 деца миграната”. На први поглед рекло би се да се у Србији одвија права драма, „нестају деца”, али се тек из последње реченице тог текста сазнаје да је 10.000 деце нестало не у Србији, већ након уласка у Европу. Намера је потпуно јасна изазвати сензацију код читалаца. Часне изузетке чинили су текстови објављени у Политици и Данасу.

Ипак, мора се признати да су објављени текстови о људима који долазе и пролазе овим просторима били у доброј мери обојени позитивним тоновима³, да је било бриге за њихову судбину и да је позивано да им се помогне.

Медији су донели низ потресних прича о судбинама људи са Балканске руте, али је било и другачијих случајева, о чему сведочи наслов из Информера који гласи „Мигранти надиру” или онај из Блица „Цела Сирија протутњаће кроз Србију”. Рекло би се да су то примери неодмерености, неоправданог страха, па донекле и себичности, немогућности да се разуме трагедија која је задесила те људе.

Оно што се посебно могло запазити током анализе јесте да у домаћим медијима није било термилошке сагласности о томе како треба називати људе са малом децом у наручју, са завежљајима гардеробе, са извесном сумом

¹ Корпус анализе обухватио је укупно 1308 текстова, од тога су стереотипи, међу којима је најважнији био онај да међу људима који стижу у Европу има терориста, били уткани у 622 текста.

² Сензационалистичким смо оценили чак 361 текст.

³ Позитивно интонирано 1118 текстова, негативно 190.

европских или америчких пара у цеповима: да ли је реч о мигрантима, азилантима, ирегуларним мигрантима, избеглицама, имигрантима, нелегалним мигрантима, емигрантима, илегалним мигрантима. У пракси наших медија, а то је и наше истраживање показало, најчешће је коришћен један „безлични термин – мигранти”⁴. Готово двоструко мање употребљавана је реч избеглице.

Уредници листова углавном су тврдили да до тога долази, јер тако раде и светске агенције и познати листови са Запада чије информације наша штампа преноси. У разговору за портал Цензоловка председница Удружења новинара Србије Љиљана Смајловић, у то време главни и одговорни уредник Политике, која је на ту тему разговарала са својим уредницима рубрика овако је објаснила такву медијску праксу: „Кажу да су ту праксу пренели са агенције Ројтерс, на коју је Политика претплаћена, као и из Гардијана и Њујорк тајмса, листова које најчешће консултујемо када трагамо за позадином вести из света. Каткад користимо и изразе азиланти и избеглице, али то ређе чинимо из бојазни да не изазовемо забуну, јер мигранти који пролазе кроз нашу земљу не траже ни азил, ни избеглички статус.”⁵ Смајловићка је касније имала нешто другачије објашњење овакве праксе⁶, али то у овом тренутку за наш текст није од битног значаја.

Термиолошке неусклађености основних појмова који се користе за означавање људи на тзв. Балканској рути, има и у домаћој, али и у јавностима западних држава. Тиме се директно утиче на стварање безбедносне конфузије, што је у кризним ситуацијама опасно по стабилност укупног система. Већина утицајних медија углавном мигрантима назива стотине хиљада људи који долазе у Европу бежећи од сукоба у својим земљама. Међутим, УНХЦР је, у складу са међународним правом, јасно истакао да се у највећем броју ради о — избеглицама, иако се овај појам у јавности веома мало користи. Тако је обичан свет збуњен, јер не разуме како тумачити толику разноликост у дефинисању одређених група људи који масовно напуштају своје домове. Терминологија је, међутим, јако важна, јер се ради о различитим правима која се обезбеђују, једним или другим термином, пре свега терминима избеглице и мигранти. Ако се ово има у виду онда је сасвим јасно да се различитом употребом термина у медијима, за невољнике са Балканске руте, заправо диктира део односа какав као друштво у целини имамо према њима. Несумњиво је да је појам мигрант безличан, да је неодређен, па се тако прикрива чињеница да имамо проблем са великим приливом избеглица.

Посматрано из угла међународног права огромна већина ових људи морала би бити означена као избеглице, јер, то је и УНХЦР потврдио, чак 95 одсто њих долази са ратом захваћених подручја.⁷ *Конвенција о статусу избегли-*

⁴ Риха, А. (2015): Зашто медији избеглице претварају у мигранте, www.cenzolovka.rs, посећено 20. октобра 2016.

⁵ Исто.

⁶ Више о томе: Смајловић, Љ. (2015): Плодови гнева, Београд:Политика, 30.август.2015.г.

⁷ Бабар Балох, портпарол УНХЦР-а, за Радио Слободна Европа изнео је података да је ”у Мађарској током ове (2015.пр.а.) године 90.000 људи аплицирало за азил, од којих је 60.000 долазило из Сирије, Ирака, Авганистана и Пакистана”

ца из 1951. године и додатни *Протокол* из 1967. јасно одређују критеријуме и разлоге давања одређеног статуса. Према овим документима избеглица је „сваки онај ко напусти земљу порекла и у њу не жели или не може да се врати због основаног страха од прогона заснованог на вери, раси, националности, припадности одређеној друштвеној групи или због политичког мишљења”. Мигранти, с друге стране, своје домове најчешће напуштају из економских разлога и ипак, имају неку врсту избора.

Несумњиво је да на нашем подручју имамо и једне и друге: и избеглице и мигранте. Инсистирање на диференцирању ових појмова није безазлено, јер за обе категорије постоје различите обавезе држава које их примају. Државе према међународном праву имају обавезу да прихвате избеглице које беже од прогона, док је у случају да се ради о мигрантима процедура знатно другачија.

Употреба различитих појмова за људе са Балканске руте објашњава се различитим разлозима, али се при том не сме заборавити да таква недоследност, односно паралелизам у кризним ситуацијама у каквима се данашњи свет налази не може бити само производ професионалног незнања (новинари) или друштвеног непознавања ситуације (јавност). Реч је пре свега о разливању безбедносног проблема који се налази у позадини оваквих понашања.

У пропагандном нијансирању губе се друштвена дезорганизација и дезинтеграција читавих земаља и народа, што може допринети и ескалацији криза на друге територије. Водећи представници теорије друштвене дезорганизације, А. Елиот (A.Elliott) и Ф. Мерил (F. Merrill),⁸ ову појаву одређују као феномен видљив у поремећајима у друштвеном комуницирању. Они указују и на степене њеног испољавања, утврђујући да „јављање формализма у јавном комуницирању представља први степен дезорганизације, на који се, потом, надовезују сукобљавања, која воде до потпуног губитка друштвеног консензуса”. Проблем је што у кризним ситуацијама нејасна појмовна категорија лако може бити политизована, па тако део екстремније оријентисаних медија, може користити појам „економски мигранти”, са акцентом на то да таласи људи стижу у Европу због посла или економских бенефиција, чиме расту ксенофобија и ризик од нових сучељавања. Пример тога је сензационалистичко извештавање дела медија како се у Србији прави исламска држава, а од Београда нови Техеран, што је одмах узроковало појаву негативних последица према избеглицама. Такође, ту је и више репортажа о судбинама избеглица који се окупљају код Железничке станице, као и велики број текстова и телевизијских прилога у којима су новинари прерачунавали колико избеглице троше, а колико коштају и јесу ли заразни?

Исламофобија и ксенофобија

У садржајима текстова који су објављени у листовима које смо анализирали лако су се могла запазити два доминантна дискурса. Први је ксенофобични, у чијем центру се налази, рекли би смо, теорија завере о планској ми-

⁸ Elliott, A., Merrill, F. (1961): *Social disorganization*. New York : Harper and Brothers, Publishers.

грацији исламског стновништва на европско тло, а други је дискурс хуманитарне катастрофе, људске солидарности и поштовања људских права.

Теза ксенофобичног дискурса углавном се базира на идеји о намерном разарању културног идентитета планским насељавањем исламског становништва ради даље исламизације Европе. Други аспект ксенофобичног дискурса везан је за повећање ризика и претњи од терористичких напада у Европи, јер је у том великом броју миграната и одређени број терориста са намером да врше терористичке акте. Да ли су ова страховања оправдана?

Исламофобија није нова феномен. Она постоји уназад више векова. Међутим, у прави друштвени проблем прерасла је после терористичких напада 11. септембра 2001.г., који се „следом догађаја и посебно посредовањем медија из локалног претворио у глобални феномен” (Allen, 2010). Одговор Запада, пре свега Америке, био је веома директан: почео је „рат против тероризма”, који надилази националне границе. Неколико година касније догодило се и бурно „Арапско пролеће” у оквиру кога је покушано да се становништву овог дела света наметне демократско уређење држава, а исход је био катастрофалан. Све је завршило у крви, дошло је и до оснивања тзв. Исламске државе, као и до покретања великог избегличког таласа.

У сенци страха од терора⁹ који изазивају муслимански фундаменталисти често се занемарује чињеница да критика њиховог екстремизма и позивања на ислам долази и из исламског света. Општој популацији на Западу није превише позната тзв. „Порука из Амана”, која представља одговор исламског света на једнообразност с којом и исламски фундаменталисти и многи њихови западни критичари приказују ислам. Порука је упућена пре свега „хришћанском западу” (Al Shalabi i Alrajehi, 2011) с намером да се ислам прикаже објективно, у складу са својим изворним учењима и разноликошћу, као и да припомогне искорењивању предрасуда према исламу.¹⁰

⁹ У најновијем истраживању америчког „Пју” центра, спроведеном јула 2015. на узорку од 21.235 људи у 21 држави, страх од радикалних исламиста расте у целом свету, па је у поређењу са 2011. проценат оних који су се изјаснили да се плаше терориста порастао за 21 проценат. Страх је најочљивији у Франсукој (порастао са 29% на 67%), у Шпанији (са 32% на 61%), у Немачкој (са 26% на 46%), а у Сједињеним Државама са 36% на 53%. Истраживање је показало и да страх не расте само у западним земљама, већ и у оним са већински муслиманским становништвом, а највише у Нигерији, Либану, Пакистану, Палестини и Турској. Извор: *Blic online*, *Ove zemlje se najviše plaše islamista*, 22.7.2015. Доступно на: <http://www.blic.rs/Vesti/Svet/577337/STRAH-Ove-zemlje-se-najvise-plase-islamista>.

¹⁰ Ради се о изјави јорданског краља Абдулаха II из децембра 2004. (<http://ammanmessage.com/index.php?lang=ens>) коју је између 2005 и 2006. потписало више од 500 научника из 84 земље. Након састанка на врху 2005. године сложили су се око три темељне тачке. Првом се тачком дефинишу заједничка начела свих осам традиционалних исламских правних школа, другом неопходна обележја и услови за доношење легитимног правног мишљења, легитимне фетве (и при том упозорава на нелегитимност фетви којима екстремисти оправдавају тероризам), а под трећом се осуђује пракса анатемисања и проглашавања других неверницима (чиме екстремисти оправдавају терор над неистомишљеницима). Реч је, кажу Ал Шалаби и Алрајехи (2011), о глобалној изјави о умереном и толерантном исламу, након које је дошао низ, широм света, прихваћених иницијатива за успостављање међукултурног и међурелигијског дијалога (в. нпр. *A Common World between Us and You*, 2009).

Такође треба имати на уму да страх од исламских фундаменталиста није присутан само на Западу. Многа су истраживања показала да „већина муслимана широм света, а посебно они на Блиском истоку зазиру од фундаменталистичких исламских организација и насилних владара у државама с већинским муслиманским становништвом” (Esposito & Mogahed, 2007).

Страх од стварног тероризма исламских фундаменталиста додатно је подстакнут, како у свету, тако и у Србији медијским сензационализмом. Учестало демонизовање ислама и реакције западних, углавном десничарских политичара и медија прелило се са фундаменталиста на обичне људе, избеглице. Ствари су се поједносатављивале и генерализовале у односу на целу муслиманску популацију, што је допринело ширењу ксенофобије и исламофобије међу становништвом на Западу¹¹. Управо због таквог односа све смо ближи оживљавању не тако давно оспораване тезе, с почетка деведесетих година прошлог века, која се приписује америчком политикологу Самјуелу Хантингтону о сукобу цивилизација.

Хантингтон наводи податак да је деветнаест од двадесет осам сукоба средином деведесетих година прошлог века било између муслимана и хришћана, али и да је само један био дуж неодговарајуће границе између Запада и ислама.¹² Привидним окончањем хладног рата обе стране су се вратиле у дубоко укопане рововске позиције, тежећи да прикривеном пропагандном матрицом уједињују своје следбенике. Отуда не чуди податак што је у једном Галуповом истраживању (2006) у Египту, Мароку, Индонезији и Пакистану, две трећине испитаних одговорило да подржава идеју „уједињавања свих исламских земаља” у нов калифат.¹³ Антизападно усмерење оснажује разликовање од хришћанске цивилизације, при чему муслимани инсистирају на учењима о надмоћи сопствене културе и религије. Западна моћ распростире страх ка другим цивилизацијама, па чак, и либерални муслимански проучаваоци Запад виде као „милитаристички” и „империјалистички”, јер је остале народе „трауматизовао” коришћењем „колонијалног терора”.¹⁴

¹¹ Један од примера организовања грађана на основу исламофобских ставова јесте ПЕГИДА (*Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes* / Патриотски Европљани против исламизације Запада), чије су се присталице крајем октобра 2014. године почеле окупљати сваког понедељка у Дрездену. Док је на првим протестима било свега неколико стотина људи, средином децембра 2014. било их је петнаест хиљада, а након напада на Шарли Ебдо (*Charlie Hebdo*) у јануару 2015.г. број је нарастао на 25.000. Слични протести пронели су се из Немачке и у остале земље Европе, а данас имамо све жешће сукобе демонстраната и миграната/избеглица.

¹² Завршетак територијалног империјализма Запада и досадашње одсуство територијалне експанзије муслимана, довели су до географског одвајања, тако да се само на неколико места на Балкану западне и муслиманске границе директно граниче једне са другима. Више у: Хантингтон, С. (1998): *Сукоб цивилизацијаи преобликовање светског поретка*, Подгорица : ЦИД.

¹³ Калифат као симбол муслиманског јединства пре скоро једног века покушао је да обнови Египћанин Хасан ел Бана, оснивач *Муслиманске браће*, организације која је била прагиља свих криза арапског света, од панарабизма, социјализма и секуларизма до деспотија. Према његовим речима суштина ислама су цихад, рад, религија и држава.

¹⁴ Mernissi, F. (1992): *Islam and Democracy: Fear of the Modern World*, Reading, MA: Addison – Wesley.

Скоро век након серије договора између европских колонијалних сила и англо-француског споразума којим је подељено Османско царство, као последњи велики калифат,¹⁵ вођа Исламске државе, самопрокламовани калиф Абу Бакр ел Багдади, обнародовао је пројекат наднационалне исламске државе. Исламско ускрснуће створено је по етно-конфесионалним линијама које су географски и политички поделиле Ирак и Сирију, али су конфликти проширени и на просторе Либије, Јемена и суседних арапских држава. Иза настанка новог калифата назиру се тектонске последице, које ће прекомпоновати политичку архитектуру Блиског истока, али и евроазијског региона са далекосежним последицама по међународни поредак. Податак да су екстремисти Исламске државе на својој црно обојеној мапи – укључили Србију и цео Балкан, није пропагандни мамац, већ само најавна далеког похода чији је коначни циљ Европа, односно Рим.

Економија и култура

У ксенофобични дискур уклапа се и теза о могућности „да ће странци одузети радна места домаћем становништву”. Тога, додуше, има много више у иностраној штампи, него у домаћој, али и та теза захтева да јој се посвети додатна пажња.¹⁶ Очигледно је да медији много више пажње посвећују могућим негативним последицама прихватања избеглица, него ли позитивним искуствима, иако у прошлости Европе постоје такви примери. На један од њих указује и недавно објављена студија о утицају југословенских избеглица на данске раднике током деведесетих година. „Већина избеглица била је неквалификована. Неки нису имали чак ни средњу школу и како се могло очекивати, већина је прихватала послове за неквалификоване раднике. И онда се догодило нешто „чудно”. Уместо да се покрене „трка према доле”, како су се многи прибојавали, тај талас имиграната омогућио је данској економији да постане комплекснија. Адам Смитова подела рада се интензивирала, послови су постали специјализиранији, а због тога и продуктивнији. Као резултат тога, Данци, који би иначе морали прихватати послове ниске стручне спреме, оне које су сада прихватале избеглице, јурнули су у сложеније, продуктивније и боље плаћене послове”.¹⁷

Хоће ли и у осталим земљама Европе доћи до спонтаног прилагођавања тржишта рада, као што је то био случај у Данској деведесетих година прошлог века није могуће прогнозировать. Извесно је да неке од тих земаља попут Не-

¹⁵ Муслимански теолози последњи калифат везују за Османску империју и за султана Сулејмана Величанственог, чији је калифат у XVI веку стигао до капија Беча. Калифат се распао гашњем царства 1924., а последњег калифа, султана Абдулмецида протерао је турски реформатор Кемал паша Ататурк.

¹⁶ Код нас углавном доминира схватање да се несрећници са Балканске руте налазе, заиста, у пролазу и да њихов циљ није да остану у Србији.

¹⁷ Више о томе: Полшек, Дарко (2015): Економија масовних миграција, Загреб:Форбс, октобар 2015. стр. 8.

мачке и Шведске, које се, у односу на мигранте/избеглице/азиланте, залажу за политику „отворених врата”, рачунају да ће им прилив нових људи донети економске ефекте и утицати на демографску ситуацију.¹⁸ Међутим, проблем је у томе што су „позитивни ефекти неспорни посматрано на дуги рок, док краткорочно посматрано обично преваладају негативне перцепције. Због тога су отпори пријему миграната изнад сваког очекивања у већини земаља Европске уније”.¹⁹

Ксенофобичном погледу на ово питање сасвим сигурно доприносе медији који се само површно баве озбиљним економским темама које су отворене приливом реке избеглица.

Други дискурс који је веома присутан у штампи када се пише о људима са Балканске руте јесте дискурс хуманитарне катастрофе изазване ратним зарањама. Већински је став медија, а то је и наше истраживање показало, да се у српским медијима, таквим причама даје више простора, од оних ксенофобичних. Вероватни разлог лежи и у чињеници да је Влада Србије од почетка кризе имала благонаклон став према реци прогнанника и да се трудила на све начине да тим људима помогне. Овакво понашање је сасвим разумљиво, јер је Србија земља са веома богатим искуством у прихватању избеглица (најчешће својих сународника).

Међутим, већини текстова недостаје дубља анализа онога што се дешава и онога што ће се тек дешавати са том избегличком реком кад буде стигла да свог циља, до своје „срећне луке” у некој од западноевропских земаља. Хоће ли и како она бити прихваћена, какав ће повратни утицај имати на домаће становништво, пре свега у културолошком погледу. Неспорно је да мигранти донесу нову енергију, идеје и културу, али при мешању веома различитих културних миљеа и модела могу се јавити и тензије између мањинских и већинских заједница и проузроковати расни, национални и верски конфликт. Сведоци смо да је таквих сукоба било широм Европе, а у последњу време и у Србији. Само мали број домаћих медија упушта се у такву врсту анализе. Изузетак су и у овом случају листови Политика и Данас на чијим страницама је било и потпунијег анализирања новонастале ситуације.

Уклапање у нову средину и адаптација свакако представљају један од озбиљнијих проблема којима се у медијима мора посветити знато већа пажња, но што се то данас чини, јер се ти проблеми преносе с генерације на генерацију. Млади људи живећи у досељеничким гетима, похађају јефитније школе, друже се међусобно, често одвојени од шире заједнице, па остају неприхваћени и дезоријентисани. То је и један од разлога због кога потврду свог идентитета траже у прикључењу групама екстремиста, пре свега исламских, који снажном медијском пропагандом заправо вребају овакве особе. Последице се

¹⁸ О томе види: Радичевић, Н. (2015): Да ли Немци губе или зарађују на избеглицама. Београд: Политика, 27.9.2015.

¹⁹ Шуковић, Данило (2016): Миграције моралне и корисне, у: зборник радова "Сеобе и развој", ур: Вукотић, В. и ост., Београд: Центар за економска истраживања Института друштвених наука, стр. 47.

манифестују на различите начине: од изазивања нереди на улицама и бацања бомби у метроима, преко отвореног финансирања или показивања симпатија према терористичким групама, до раста антагонизама према домаћем, углавном, хришћанском становништву. Истовремено, код европских домаћина имамо пораст сумњичавости према муслиманима уопште, страх од верског радикализма, све до отворених облика мржње и дискриминације.

Социолог Ентони Гиденс с правом тврди да „припадници етничких група виде себе културно другачијим од других група у једном друштву које их, са своје стране, такође види као различите. Различите карактеристике могу послужити у одвајању једне етничке групе од других; најчешће је то језик, историја или порекло (стварно или замишљено), религија и стилови облачења или украшавања, односно, ношња”.²⁰

Проблем је свакако у томе што се муслиманска култура, под утицајем доминантних религијских образаца, тешко сналази у хришћанско-европском окружењу. Немачка је била прва европска држава чија се шефица владе Ангела Меркел сагласила с оценом да је мултикултурализам у Европи – „мртав”, али је овај став под притиском проповедника политичке коректности повучен са јавне сцене.²¹ Немачка канцеларка је у говору активистима Младе уније (демохришћанска омладина) истакла: „Покушај стварања мултикултуралног друштва је пропао, апсолутно пропао.” Четири године пре него што је постала канцеларка, Меркелова је, у функцији шефице Демохришћанске странке, издејствовала да се у позициони папир ЦДУ из 2001. године унесе: „Немачка није досељеничко одредиште... Боравак би требало одобрити само мигрантима који прихватају *вредносни систем хришћанске културе западног поднебља*.”²² Данашња ситуација је ншто другачија. Медији сведоче да је немачка канцеларка заправо највећи присталица пријема избеглица, без обзира на став о умрлом мултикултурализму.

Закључна разматрања

Наше полазно становиште према коме медији о мигрантској, азилантској или избегличкој кризи извештавају на површан и често сензационалистички начин, уз често коришћење стереотипа и предрасуда потврђено је анализом садржаја домаће штампе у периоду септембар 2015. до фебруара 2016. године. Из медија су углавном изостајали дубљи аналитички текстови којима би се продирало у срж проблема које је са собом донела река људи са простора Азије и Африке, која је углавном формирана, углавном, због ратних дејстава на

²⁰ Више у: Гиденс, Ентони (2003) : *Социологија*, Београд : Економски факултет.

²¹ Две деценије после уједињења две Немачке, Хорст Зехофер, данашњи премијер покрајине Баварске и шеф Хришћанско-социјалне уније (ЦСУ), сестринске странке демохришћана Ангеле Меркел, изјавио је у јавном наступу 2010. године: „Мулти-култи је мртав”.

²² Казимировић, М. : Велики неспоразум цивилизација. Меркелова и смрт „мултикултурализма”. *Политика*, 12.1.2015. Доступно на: <http://www.politika.rs/rubrike/Tema-nedelje/Veliki-nesporazum-civilizacija/Merkelova-i-smrt-multikulturalizma.sr.html>

тим подручјима. Примери из иностраних медија допринели су да теза о два доминантна дискурса којима се сликају судбине људи у избегличким колонама, о ксенофобији и хумнитарној катастрофи, људској солидарности и (не)поштовању људских права буде, такође, потврђена.

Прави изазов за представнике медија у наредном периоду биће што аутентичније формирање става, засновано на критичком сагледавању одлука Европске уније и земаља који је чине у односу на људе који напуштају своје домове у потрази за голим или бољим животом – све једно је. Европска унија се налази пред раскрсницом, јер је неопходно да веома брзо усклади неколико различитих вишедимензионалних платформи по питању миграција: попут кохерентне миграцијске политике прихватљиве свим земљама Уније; апсорпције могућности прихвата миграната и одрживост друштвене кохезије унутар европских држава; концепта мултикултурализма; поштовања и заштите људских права и тд.

Посебан изазов представља интеграција миграната/избеглица/ азиланата и њихово прихватање вредности које постоје у срединама у које они долазе. Медији у том случају могу имати посебну улогу, јер морају бити отворени како домаћем становништву, тако и новопридошлом. При том се не сме заборавити да смо, гледајући дубље у историју, заправо сви ми од некуд дошли на просторе на којима се данас налазимо. Због тога и немамо право на површност, себичност, затвореност. Разумевање за различитости је неопходно.

Оно што представници медија не смеју никако заборавити јесу основна етичка начела журналистичке професије, записана у бројним кодексима који су опште прихваћени. Придржавање њихових одредби пут је за афирмацију професије, али и за безбеднији и угоднији живот свих којима је помоћ преко потребна.

Литература:

1. Allen, C. (2010). *Islamophobia*. Farnham: Ashgate.
2. Al Shalabi, J. i Alrajehi, M. B. (2011). The Amman Message: Arab Diplomacy in the Dialogue of Civilizations, *Journal of US-China Public Administration*, 8 (12): 1375–1392.
3. Gidens, E. (2003) : *Sociologija*, Beograd : Ekonomski fakultet.
4. Elliott, A., Merrill, F. (1961): *Social disorganization*. New York : Harper and Brothers, Publishers.
5. Esposito, J. L. i Mogahed, D. (2007). *Who Speaks for Islam? What a Billion Muslims Really Think*. New York: Gallup Press.
6. Kazimirović, M. (2015): Veliki nesporazum civilizacija. Merkelova i smrt „multikulturalizma“. Beograd:*Politika*.
7. Mernissi, F. (1992): *Islam and Democracy: Fear of the Modern World*, Reading, MA: Addison – Wesley.
8. Polšek, D. (2015): *Ekonomija masovnih migracija*, Zagreb:Forbs.
9. Radičević, N. (2015): Da li Nemci gube ili zarađuju na izbeglicama. Beograd:*Politika*.

10. Riha, A. (2015): Zašto mediji izbeglice pretvaraju u migrante, www.cenzolovka.rs, posećeno 20. oktobra 2016.
11. Smajlović, Lj. (2015): Plodovi gneva, Beograd:Politika.
12. Huntington, S. (1998): *Sukob civilizacijai preoblikovanje svetskog poretka*, Podgorica : CID.
13. Huntington, S. P. (1993). The Clash of Civilizations?, *Foreign Affairs*, 72 (3): 22–49, doi: 10.2307/20045621.
14. Šuković, D. (2016): *Migracije moralne i korisne*, u: zbornik radova "Seobe i razvoj", ur: Vukotić, V. i ost., Beograd: Centar za ekonomska istraživanja Instituta društvenih nauka.

REFUGEE MEDIA DISCOURSE

Summary: Ever since the great flow of people from Asia and Africa moved towards Europe in its media there still has not come to an agreement whether this unfortunate people should be called asylum seekers, migrants or refugees. The term differences are significant, because behind is the attitude that individuals, editors, journalists and readers, in fact spectators have towards them. In the gist of everything is the politics, and also the ethics of each of us individually.

This article deals with relations of media, first of all press, to people from so called Balkan rout. Among other things, the author concludes that this attitude, despite positive tones, in most of media, is often superficial and sensationalistic. The texts are burdened by ignorance, stereotypes, prejudices and sometimes xenophobia. Hence there is the recommendation that the fear of radicalism from people on the Balkan route, of possible European area islamization, of civilization clashes has to be replaced by analytic texts based on ethic norms and standards of journalist profession.

Key words: media, migrants, asylum seekers, refugees, ethics, religions clashes